KONU FABLIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Hintli yazar Beydeba'nın *Kelile ve Dimne* adlı eseri fablın dünya edebiyatındaki ilk örneklerinden sayılmaktadır. Yaşadığı dönemin bilginlerinden olan Beydaba, bu eserini Hint Hükümdarı Debşelim'e sunmuştur. Kitaba adını veren iki çakaldan biri olan "Kelile", açık sözlülüğün ve doğruluğun; "Dimne" ise yalan ve iftiranın sembolüdür. Yazar bu eseri ile hükümdara nasihatte bulunmuştur.

XIII. yüzyılda yaşamış İranlı şair Sadi'nin *Gülistan* adlı eserinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır. XVII. yüzyılda Fransız yazar La Fontaine, Ezop ve Beydeba'dan esinlenerek fabllar yazmıştır. Amerikalı yazar Richard Bach'ın (Riçırt Bah) *Martı*, İngiliz yazar George Orwell'in (Corç Orvıl) *Hayvan Çiftliği*, Fransız yazar Antoine de Saint-Exupéry'nin (Antuen dö Sant Ekzuperi) *Küçük Prens* gibi eserleri fabl türünden etkilenilerek yazılmıştır.

Türk edebiyatında fabl niteliği taşıyan örnekler; Hint, Arap ve İran edebiyatlarından esinlenilerek oluşturulmuştur. XIII. yüzyılda yaşamış Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır. Gülşehrî'nin XIV. yüzyılda Farsçadan çevirdiği *Mantıku't Tayr* adlı eser, fabl özelliği göstermektedir. XV. yüzyılda Şeyhî'nin yazdığı *Harnâme*, Türk edebiyatındaki ilk fabl örneğidir. Şinasi, *Tercüme-i Manzume* adlı eserinde La Fontaine'den fabl çevirilerine yer vermiştir.

Orhan Veli Kanık, Nurullah Ataç, Vasfi Mahir Kocatürk, Mehmet Fuat Köprülü, Sabahattin Eyüboğlu, Nazım Hikmet Ran; fabl türü ile ilgilenmiş, bu türde çeviri ve araştırmalar yapmışlardır.

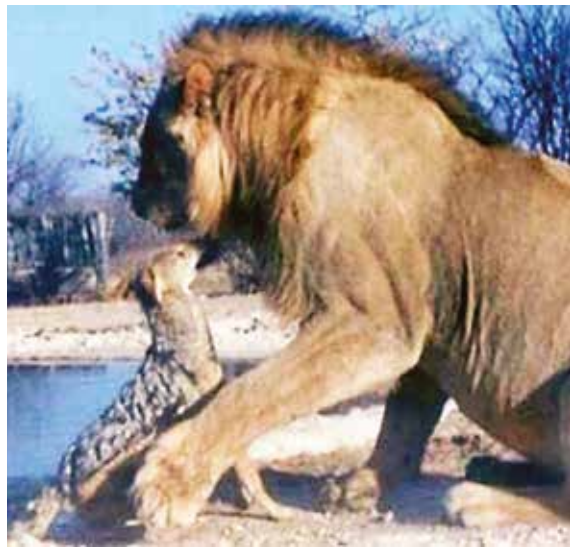
DİŞİ ARSLAN, AVCI VE ÇAKAL BÂBI

Melik Debşelim, filozof Beydebâ'ya dedi ki:

— Bu hikâyeyi dinledim. Şimdi başkasından zarar gördüğünde gücü yettiği halde karşılık vermekten kaçınan adamın misâlini anlat, böyleleri zulmetmekten ve kin duymaktan kaçınan vaize benzerler.

Filozof Beydebâ aldı sözü:

— Kimse kimseye zarar vermek istemez, kimse kimse hakkında kötü düşünmez; câhil, basiretsiz, dünya ve âhiret işlerinde neticeyi düşünmeyen, başına gelecek felâketten ve yaptığı akıl almaz fenalıkların ağır mesuliyetinden habersiz olanlar hâriç! Bâzıları yaptığının cezasını çekmeden ölse ve zarar verdiği (zavallı) adam ancak o zaman rahatlasa da kesin bir gerçektir ki işin sonunu düşünmeyenler belâya uğramaktan emin olamaz, hattâ böyle düşüncesiz biri felâketlerden başını kurtarmasa yeridir! Bazan câhil kişi dahi uğradığı zarardan ibret alır da başkasına zarar vermekten kaçınır ve bu davranışının faydasını görür. Buna en iyi misâl dişi arslan avcı ve çakalın hikâyesidir.

Hükümdar:

— Bu nasıl oldu?

Filozof anlattı:

— Anlatırlar ki bir ormanda yaşayan dişi arslanın iki yavrusu varmış. Arslan yavrularını inde bırakarak ava çıkmış. Bu sırada avcı yavrulara rastlıyor, ok çekerek ikisini de öldürüyor, derilerini yüzüp evine götürüyor. Ana arslan avdan döndükte yavrularının fecî hâlini görüyor, üzüntüden saçını başını yoluyor, korkunç çığlıklar atıyor. Yanıbaşındaki çakal bu müthiş feryatları işitince soruyor:

— Ne bu hal? Başına ne geldi? Anlat bana!

Ana arslan:

— Yavrularım bir avcının eline düşmüş! Hâin avcı onları öldürüp derisini yüzmüş, cesedleri de ortalığa bırakmış!

Çakal:

— Ağlama! Kendine acı, metin ol! Bilmelisin ki bu avcı senin her zaman başkasına yaptığının aynısı sana yapmıştır. Senin yavrularına karşı hissettiğin sevgi, şu iri pençelerine düşen nice yavrunun annesinde de mevcuttur! Artık başkaları senden gelene sabrettiği gibi sen de başkalarından gelen ezaya dayanacaksın! Zira "ne ettiysen bulursun" derler. Her işin mükâfaatı veya cezası vardır, hem de tam miktarınca! Tıpkı hububat gibi ki hasat vakti geldikte tohumuna göre ürün verir.

Arslan:

— Sözlerini iyice netleştir, işaretlerin anlamım açıkça belirt!

Çakal:

— Yaşın kaç?

Arslan:

— Yüz yaşındayım

— Dâima ne yerdin?

— Yabani hayvan eti

— Kim verirdi bu eti?

— Ne olacak, hayvan avlar ve yerdim!

— Söyle bakalım, o yediğin hayvanların anne babaları var mıydı?

— Elbette vardı!

— O ana ve babaların senin gibi ağlayıp sızladıklarını niye işitmiyorum ben? İyi bil ki senin başına gelen, akıbeti düşünmemenden ötürüdür. Zarar geleceğini düşünmedin, başına ne işler açılacağını anlamadın ve devam ettin yaptıklarına!

Dişi arslan çakalın sözlerinden şunu çıkarmış ki başına ne geldiyse, kendi zulüm, cinayet ve gasp eylemlerinin bir karşılığı olmuştur! Böylece avlanmaya son vermiş, et yemeyi terk edip meyvelere dadanmış ve kendini zühde bırakmış.

Dibine kurulduğu ağacın başında hayâtını meyveyle idâme ettiren kumru dişi arslana demiş ki:

— Bu yıl su olmadığı için ağaçlar meyve vermedi sanıyordum. Oysa ağaçlar meyve vermiş de senin buraya dadanmandan ötürü ortalıkta meyve kalmamış! Sen et yiyicisin, Allah'ın sana taksim ettiği rızkı terk ettin, başkalarının payına düşene dadandın! Onların yemeğini azalttın! Bu meyvelere yazık değil mi? Bu ağaçlara yazık değil mi? Bunlardan beslenen hayvanlara yazık değil mi? Sen dengeyi bozar da onların payına düşen rızka dadanırsan kısa zamanda açlıktan helak olmazlar mı bu zavallılar? Dişi arslan kumrunun sözlerinden müteessir olarak meyve yemeyi de bırakmış, ot yemeye başlamış....

Bu hikâyeyi şunun için anlattım sana: bilgisiz körkütük câhil adam dahi gördüğü zarardan ibret alır da başkasına zarar vermekten kaçınır. Tıpkı dişi arslan gibi, yavrularına gelen musibet sebebiyle evvelâ et yemekten vazgeçti sonra kumrunun sözüyle meyve yemekten vazgeçti ve kendini zühde verdi.

İnsanlar bu hikâyeyi iyi düşünsün! Zîrâ derler ya:

"Kendin için istemediğini başkasına da yapma!" Adalet burada! Allah'ın rızası ve insanların memnuniyeti de adalettedir.

Beydaba / Kelile ve Dimne

SORULAR

SORU 1

Aşağıdakilerden hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

A) Şeyhî'nin XIV. yüzyılda Farsçadan çevirdiği *Mantıku't Tayr* adlı eser, fabl özelliği göstermektedir.

B) XIII. yüzyılda yaşamış İranlı şair Sadi'nin *Gülistan* adlı eserinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır.

C) Şinasi, *Tercüme-i Manzume* adlı eserinde La Fontaine'den fabl çevirilerine yer vermiştir.

D) Hintli yazar Beydeba'nın *Kelile ve Dimne* adlı eseri fablın dünya edebiyatındaki ilk örneklerinden sayılmaktadır.

E) XIII. yüzyılda yaşamış Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinde fabl özelliği taşıyan parçalara rastlanmaktadır.

Cevap: A

SORU 2

HOROZLA İNCİ

Bir horoz inci bulur, kuyumcuya gider:
"Al, şuna bak, der,
pırıl pırıl, ne özrü ne kusuru var.
Fakat sen bana bir avuç mısır ver,
benim işime o yarar."
Bir cahile bir kitap miras kalır.
Adam kitabı alır,
komşusu kitapçıya gider:
"Bak, ne güzel kitap, der,
fakat sen bana beş on kuruş ver,
benim işime o yarar."

Nâzım Hikmet, *La Fontaine'den Masallar*

Bu fablda;

I. Teşhis ve intak sanatlarından yararlanıldığı,

II. Fablın kahramanlarından birinin hayvan olduğu,

III. Fablda zamanın belli olduğu

bilgilerinden hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II
C) I ve II D) I ve III
E) II ve III

Cevap: C

SORU 3

Aşağıdaki sanatçılardan hangisi fabl türü ile ilgili araştırma <u>yapmamıştır</u>?

A) Orhan Veli Kanık
B) Nurullah Ataç
C) Vasfi Mahir Kocatürk
D) Mehmet Fuat Köprülü
E) Refik Halit Karay

Cevap: E